

РОЗДІЛ 4

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 338.47:330.3

Князева О. А.

Дойсан-Коровьонкова Н. В.

Одеська національна академія зв'язку імені О. С. Попова

МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Запропоновано науково-методичний підхід щодо проведення моніторингу ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства. Наведено показники ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства, які характерні для різних рівнів виникнення ефективності. Обґрунтовано очікувані результати моніторингу ефективності сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, моніторинг, ефективність, телекомунікаційне підприємство.

Постановка проблеми. Сучасні підприємства працюють у складних умовах невизначеності та ризику, які зумовлені наявними геополітичними, соціально-економічними та іншими чинниками. В цих умовах досить складно обрати правильний тип розвитку, оскільки умови невизначеності зовнішнього середовища не дозволяють із достатньою мірою вірогідності прорахувати усі ризики та можливості щодо подальшого розвитку підприємства. Також складним завданням стає й визначення ефективності розвитку підприємства. Ці проблеми безпосередньо стосуються підприємств, що працюють у сфері надання послуг зв'язку та інформатизації, зокрема, телекомунікаційних підприємств.

Технологічні особливості телекомунікаційних підприємств та постійний розвиток НТП вимагають від цих підприємств прийняття за основу концепцію інноваційного розвитку, якій притаманні ознаки перманентного оновлення техніки та технології, методів управління та підготовки кадрів тощо. Втім на сьогодні найбільш доцільним (ураховуючи сучасний стан держави та можливостей підприємства) є дотримання телекомунікаційними підприємствами основних позицій концепції сталого розвитку, що корелює з основними напрямками розвитку держави, які визначені у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [1]. З огляду на вищесказане, виникає нове науково-практичне завдання, пов'язане з необхідністю формування підходу щодо моніторингу ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства, що зумовлює актуальність напряму дослідження, який обрано тематикою статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам визначення основних наукових і прикладних засад сталого розвитку присвячено праці низки вітчизняних та закордонних вчених. У наукових працях Г. Дейли [2, с. 51] та Г. Гарднера [3, с. 211] визначені поняття та шляхи переходу до «економіки сталого стану». Теоретичні основи формування стратегії та механізмів сталого розвитку на мікро- та макrorівнях розглянуті у працях О. Сизоненко [4, с. 8], А. Садовенко [5, с. 28] та інших. Питання сталого розвитку підприємств сфери зв'язку та інформатизації досліджено такими вченими, як Є. Семенова [6, с. 10] та Д. Олійник [7, с. 13]. Питання ефективності як загально наукової категорії досліджувалися

багатьма вченими, а питання ефективності діяльності саме телекомунікаційних підприємств докладно розглянуто в працях В. Орлова [8, с. 34], Л. Стрій [9, с. 56] та інших.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень оцінювання ефективності розвитку підприємств різних сфер діяльності, завдання забезпечення сталого розвитку телекомунікаційних підприємств, а також питання оцінювання ефективності їх сталого розвитку залишаються недостатньо дослідженими за низкою причин, однією з яких є новизна цього науково-прикладного завдання.

Метою статті є розробка науково-методичного підходу щодо моніторингу ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства та формування відповідних показників.

Викладення основного матеріалу дослідження. Аналіз наукової літератури показав, що на сьогодні існує низка визначень поняття «ефективність». Більшість вчених вважають, що ефективність – це відносний показник випуску товарів і послуг у розрахунку на одиницю сукупних витрат [8, с. 34; 9, с. 56]. Проте існує думка, що ефективність є оцінною характеристикою результату якогось процесу (наприклад, функціонування підприємства чи управління його розвитком), що зображає рівень досягнення поставленої мети [10, с. 68]. Тобто в ході визначення ефективності можна спиратися на два підходи:

- оцінювати вже отриманий результат по фактуму;
- оцінювати в процесі виробничої діяльності, тобто простежувати відповідність процесів, що відбуваються, до мети, яка сформована для цих процесів.

На наш погляд, перший підхід є більш консервативним та таким, який не дає змогу корегувати показники ефективності в процесі її отримання. Він лише констатує отримані результати, надає можливість провести причинно-наслідковий аналіз отриманих результатів та розробити заходи щодо запобігання повторення негативних результатів чи покращення позитивних. Цей підхід, безумовно, має право на існування та часто вдало використовується в аналітичній та управлінській діяльності багатьох підприємств. Проте реалії сучасності вимагають більш адаптивного підходу

до визначення ефективності. В умовах кризи та невизначеності виникають ситуації, в яких не доцільно (чи ризиковано) чекати закінчення певних процесів задля визначення їх ефективності. Тому виникає обґрунтована необхідність визначення ефективності ще в процесі її формування. Тобто доцільним стає другий з вищеописаних підходів – оцінення ефективності в процесі виробничої діяльності. Інструментом цього процесу може бути моніторинг.

Науковці вважають, що моніторинг – це система спостереження та контролю за станом системи з метою її оперативної діагностики й оцінення в динаміці, прийняття кваліфікованих управлінських рішень в інтересах підвищення ефективності виробництва [11, с. 125]. Ураховуючи мету та попередні дослідження авторів [12, с. 53], можемо вважати, що моніторинг ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства може бути представлено як ціле-

Рис. 1. Науково-методичний підхід проведення моніторингу ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства

Джерело: власна розробка авторів

спрямований безперервний процес контролю за показниками розвитку підприємства, що дозволяє останньому ефективно функціонувати та стійко розвиватися протягом тривалого періоду часу.

Нами розроблено відповідний науково-методичний підхід проведення моніторингу ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства (див. рис. 1).

Підхід містить у собі такі етапи:

1. Визначення стратегічних цілей, орієнтирів та показників сталого розвитку телекомунікаційного підприємства. Для формування цілей необхідно проаналізувати стан та перспективи розвитку підприємства, враховуючи зовнішнє оточення (споживачі, конкуренти тощо) та стан розвитку економіки країни (рівень інфляції, купівельна спроможність населення, тенденції розвитку бізнес-сектору). Виходячи з результатів цього аналізу, формується дерево цілей та орієнтирів, яке, на наш погляд, повинно спиратися на розвиток потенціалу телекомунікаційного підприємства за усіма ресурсними складовими. Нами визначено основні орієнтири сталого розвитку телекомунікаційного підприємства: фінансово-економічні, кадрові, ринкові, технологічні, соціальні та управлінські.

2. Формування системи показників оцінення сталого розвитку підприємства. Система показників, запропонована нами в дослідженні, складається з двох рівнів: мікро- та макроекономічного. До групи макроекономічних показників, які характеризують стійкість підприємства в зовнішньому середовищі, віднесено економічні, соціальні, політико-правові, ринкові та ризикові. До групи мікроекономічних показників, які характеризують внутрішню стійкість підприємства, віднесено організаційні, технологічні, кадрові, економічні, фінансові. Для кожного показника формується функціональна підсистема показників, за допомогою яких можна одержати числові значення по кожному показнику в абсолютних значеннях чи індексах. У результаті розраховуються інтегральні показники мікро- та макро-

Таблиця 1

Показники ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства

Вид ефективності	Рівні виникнення ефективності		
	Споживачі	Підприємства	Держава
Соціальна	Підвищення рівня доступності населення до телекомунікаційних послуг, скорочення цифрового розриву	Розвиток соціальної відповідальності бізнесу, сталість та соціальна захищеність кадрового складу	Підвищення іміджу соціальної держави, покращення показників якості життя населення
Фінансово-економічна	Скорочення та/чи перерозподіл витрат домогосподарств	Зростання прибутку та рентабельності, скорочення дебіторської заборгованості, скорочення витратної частини	Зростання обсягів податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, зростання ВВП
Організаційна	Оптимізація взаємодії населення та бізнесу (органів державного управління) за допомогою засобів телекомунікацій	Оптимізація оргструктури та логістики, складу персоналу, системи взаємодії з іншими підприємствами та державою	Просування державних реформ та програм розвитку інформаційного суспільства
Технологічна	Підвищення інформаційної освіченості громадян, скорочення паперового документообігу	Відповідність технологій світовим стандартам та вимогам щодо якості послуг, зростання екологічної безпеки виробництва	Підвищення інформаційної взаємодії держави з бізнесом та населенням, відповідність європейським векторам розвитку
Ринкова	Зростання конкурентоспроможності громадян на національному та світовому ринку праці завдяки підвищенню інформаційної компетентності	Заняття сталих позицій на ринку, здійснення ефективної диверсифікації, зростання іміджу підприємства	Розвинення національного телекомунікаційного ринку, зростання конкурентоспроможності національних підприємств на світовому ринку
Кадрова	Зростання в очах населення привабливості телекомунікаційних підприємств як потенційних роботодавців	Сталість кадрового складу, зростання продуктивності праці та кваліфікації персоналу	Скорочення рівня безробіття і, як наслідок, правопорушень

Джерело: авторська розробка

Змістовне наповнення та очікувані результати моніторингу ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства

Етапи	Зміст	Результати
1. Визначення стратегічних цілей, орієнтирів і показників сталого розвитку телекомунікаційного підприємства	Визначення відповідності мети та орієнтирів зовнішньому оточенню	Формування плану та ключових показників розвитку підприємства на коротко-строковий та середньостроковий періоди, визначення необхідної компетенції суб'єктів моніторингу
2. Формування системи показників оцінювання сталого розвитку підприємства	Інформаційне забезпечення, систематизація чинників впливу	Наявність системи показників та методики їх розрахунку, формування методів візуалізації результатів
3. Проведення оцінювання сталого розвитку телекомунікаційного підприємства	Отримання відповідних даних, їх верифікація та перевірка	Розрахунок показників сталого розвитку та формування шкали оцінювання результатів, візуалізація результатів
4. Корегування стратегічних цілей та орієнтирів щодо відповідності отриманих результатів поставленим цілям	Реалізація дій щодо прийняття управлінських рішень послідовно та паралельно	Співставлення результатів з цілями, визначення рівня їх відповідності за кількісними та якісними критеріями, корегування цілей
5. Формування звітів	Задоволеність вимог щодо інформаційного наповнення управлінського процесу щодо забезпечення сталого розвитку	Формування своєчасних та інформаційно-наповнених звітів, визначення «вузьких місць» в організації процесу сталого розвитку та їх усунення

Джерело: авторська розробка

економічної стійкості. Для трактування отриманих результатів запропоновано використовувати шкалу, яка базується на чотирьох основних інтервалах стійкості (від гіршого до кращого): зона ризику, зона нестабільності, зона коливань та зона стабільності. Кількісні значення цих зон на сьогодні доцільно визначати за мікро- та макроекономічними показниками окремо, виходячи зі складної геополітичної та економічної ситуації в країні. Тобто підприємство, яке за внутрішніми чинниками знаходиться в зоні стабільності, за зовнішніми може входити в зону коливань.

3. Проведення оцінки ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства. На цьому етапі відбувається розрахунок показників, які характеризують ефективність. Оскільки телекомунікаційне підприємство надає послуги населенню, бізнес-структурам та органам державного управління, і, отримуючи прибуток, сплачує податки, визначення ефективності доцільно здійснювати на різних рівнях виникнення цієї ефективності. Пропонуємо визначати показники ефективності на рівні споживачів телекомунікаційних послуг, підприємств, що надають ці послуги, та держави, яка отримує податкові надходження. Задля цього за кожним рівнем необхідно сформувати систему відповідних показників, які можуть бути кількісного чи якісного характеру. Необхідною умовою є співставленість показників задля наявності змоги їх порівняння. Так, пропонується такий перелік показників ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства (див. табл. 1).

Усі наведені показники повинні отримати своє кількісне вираження. Для цього необхідно розробити відповідний підхід, який дозволяє встановити кількісне значення цих показників у єдиному форматі (у балах, коефіцієнтах чи інших вимірниках). На основі отримання цих показників стає можливим формування інтегрованого показника ефективності сталого підприємства як окремо за рівнями виникнення ефективної, так і в цілому за усіма рівнями.

4. Формування управлінських рішень, корегування стратегічних орієнтирів залежно від відповідності отриманих результатів поставленим цілям. На цьому етапі здійснюється розробка управлінських рішень, спрямованих на підвищення показників ефективності сталого розвитку за тими напрямками, які отримали найгірші оцінки.

5. Формування звітів. Цей етап передбачає надання звітів щодо ефективності сталого розвитку та ефективності управління ним. Ефективність сталого розвитку визначається покращенням ключових показників (підвищення прибутковості та рентабельності, скорочення плинності кадрів, збільшення ринкової частки тощо). Ефективність управління сталим розвитком відбивається у показниках скорочення часу на прийняття та реалізацію управлінських рішень, підвищення інформаційного наповнення звітів тощо. На цьому етапі також доцільно проводити прогнозування розвитку підприємства, враховуючи зовнішні чинники, а також невизначеності та ризик, використовуючи для цього інструменти нечіткої логіки. Цей підхід дає змогу отримувати багатofакторну математичну модель розвитку підприємства, враховуючи низку чинників, що впливають на його розвиток в умовах невизначеності [13, с. 26].

Змістове наповнення та очікувані результати кожного з наведених етапів зображено в табл. 2.

Наявність зворотного зв'язку між четвертим та першим етапами зумовлено необхідністю визначення відповідності отриманих результатів поставленим цілям.

У результаті оцінювання ефективності сталого розвитку підприємства може бути виявлено, що завдяки комплексній взаємодії низки чинників утворюється синергетичний ефект, який може виникати як збільшення інтегрального показника ефективності діяльності підприємства шляхом об'єднання, інтеграції, злиття окремих частин ефективності в єдину систему, де ефективність від взаємодії елементів системи перевищує суму ефективності діяльності кожного елементу. Цей феномен потребує окремих досліджень у межах обраної проблематики.

Висновки. Таким чином, моніторинг ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства являє собою цілеспрямоване, комплексне спостереження за змінами показників стану розвитку та містить у собі низку взаємопов'язаних етапів, спрямованих на прийняття максимально ефективних управлінських рішень щодо подальшого розвитку.

У подальших дослідженнях планується розробка системи розрахунку інтегральної ефективності сталого розвитку телекомунікаційного підприємства, враховуючи вірогідність виникнення синергетичного ефекту.

Список літератури:

1. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ президента України 12 січня 2015 р. від № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://president.gov.ua/documents/18688.html>
2. Daly H. On Wilfred Beckerman's Critique of Sustainable Development / H. Daly // *Environmental Values*. – 1995. – № 4. – Р. 49–55.
3. Гарднер Г. Прискорення переходу до сталого розвитку / Г. Гарднер. – К.: Інтелсфера, 2001. – С. 207–226.
4. Сизоненко О. Механізм забезпечення сталого розвитку в системі управління металургійним підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / О. Сизоненко; Класичний приватний ун-т. – Запоріжжя, 2009. – 20 с.
5. Сталый розвиток суспільства: [навч. посібник] / [А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимочко]. – К., 2011. – 392 с.
6. Семенова Е. Формирование механизма устойчивого развития компаний отрасли связи: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.05 / Е. Семенова; Московский гос. ун-т им. В.М. Ломоносова – М., 2008. – 21 с.
7. Олійник Д. Інвестиційне забезпечення сталого розвитку телекомунікаційної галузі в Україні: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.07.04 / Д. Олійник; Держ. ун-т інформ.-комунікац. технологій. – К., 2006. – 36 с.
8. Ефективність управління підприємством в галузі зв'язку: [навч. посібник] / [В. Орлов, І. Яцкевич, С. Новицька, Н. Потапова-Сінько]. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2013 – 288 с.
9. Стрий Л. Оценка эффективности рыночной деятельности предприятий инфокоммуникаций с помощью инструментов маркетингового аудита / Л. Стрий, А. Голубев, Л. Захарченко // *Уральский научный вестник: научно-теоретический и практический журнал*. – Уралск: «Уралнаучкнига», 2013. – № 19(67). – С. 54–62.
10. Сухарев О.С. Теория эффективности экономики / О.С. Сухарев. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 368 с.
11. Агафонова М. Мониторинг устойчивого развития промышленного предприятия / М. Агафонова, Н. Корякин // *Современные наукоемкие технологии*. – 2014. – № 7(2). – С. 125–125.
12. Дойсан Н. Сталый розвиток як процес та економічне явище: теоретичні аспекти / Н. Дойсан // *Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць*. – 2014. – № 2(53). – С. 48–55.
13. Леоненков А. Нечеткое моделирование в среде MATLAB и fuzzy TECN / А. Леоненков. – СПб.: БХВ – Петербург, 2003. – 736 с.

Князева Е. А.

Дойсан-Коровенкова Н. В.

Одесская национальная академия связи имени А. С. Попова

**МОНИТОРИНГ ЕФФЕКТИВНОСТІ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТТЯ
ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРІДПРИЯТТЯ**

Резюме

Предложен научно-методический подход к проведению мониторинга эффективности устойчивого развития телекоммуникационного предприятия. Приведены показатели эффективности устойчивого развития телекоммуникационного предприятия, которые характерны для разных уровней возникновения эффективности. Приведены ожидаемые результаты мониторинга эффективности устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, мониторинг, эффективность, телекоммуникационное предприятие.

Kniazieva O. A.

Doisan-Korovenkova N. V.

O. S. Popov Odessa National Academy of Telecommunications

**MONITORING OF THE EFFICIENCY OF A SUSTAINABLE DEVELOPMENT
OF THE TELECOMMUNICATIONS COMPANY**

Summary

The scientifically-methodical approach to carrying out of monitoring of efficiency of a sustainable development of the telecommunication enterprise is offered. Indicators of efficiency of a sustainable development of the telecommunication enterprise which are characteristic for different levels of occurrence of efficiency are resulted. Expected results of monitoring of efficiency of a sustainable development are resulted.

Key words: sustainable development, monitoring, efficiency, telecommunication enterprise.